

Jelenet az előadásból

A film és a tévé konkurenciája, az anyagi függetlenség és rentabilitás szempontjai tulajdonképpen égető kérdéssel állítják szembe a színházakat: mivel hozzák be a közönséget? Kialakult az a gyakorlat, hogy egyrészt megadják a művészet istenének, ami az istené, mármint a kulturális igényű darabokat, amelyeknek szinte betervezik a bukását, s a deficitet olcsó tingli-tanglival ütik helyre, mondván, hogy „engedményt kell tenni a közönség ízlésének”. Kérdés, hogy nincs-e ellen-nevelő szerepe az ilyen tartósodó deficit kiegyenlítésének. A szórakoztatás s az

Aranyember színpadravitelét, becsámítva azt is, hogy a folyamatos, évtizedeket felölelő regény anyaga, sosem bírja ki a drámává tömörítést, mivel a dráma nem hőmpölyög, mint a folyó, hanem robbanásszerűen tör fel, mint a gejzír.

Jó regényből így szükségképp gyenge dráma lesz; mégis, a műfajnak van létjogosultsága. A csonkí-

ja meg a színpadi feldolgozást, hanem hogy az eredetit is képregényszínterületen látja; Hogy a romantikát összetéveszti a ponyvával. A romantikát, mint művészeti irányzatot lehet ellenezni, jelenleg korszerűtlennek tartani, lehet szenvedélyesen támadni, de nem lehet kiiktatni a művészetből a szellemi alvilágba. Nem akarok ezalkalomból irodalmi vitákba keveredni, hiszen a romantika korszerű értékelésének s mindenekelőtt elfogulatlan újraolvasásának kérdése túlmutat egy Aranyember-bemutatót; de annyit mindenkinek, — mindenekelőtt a dramatizálóknak tudomásul kell vennie, hogy a romantika nem pusztán a kalandos cselekményben merül ki.

Révész Pál azonban, mivel kénytelen csonkítani, olyasmint meséitét el a szereplőkkel, amit megírtak, de soha ki nem mondtak volna jellemük logikája szerint — s ezzel vulgariálja és rossz színben tünteti fel őket — a néző előtt. A cselekményt sablonosítja, éppen eredetiségétől, sajátos árnyalataitól fosztja meg. A stílus modernizálása ürügyén pedig saját üresjáratú szövegeivel helyettesíti Jókai tömör dialógusait, de színpadszerűtlen, nehézkes, magyarázó monológként iktatja be azt, ami a regényben az író elbeszélő-jellemző szövege volt — s így mindenekelőtt azt kódosítja el, hogy Jókai igazi író, nagy művész.

Hogy Révész Pál milyen író, arról nincs mit beszélni. A baj az, hogy olvasónak is rossz. Az ő olvasói tapasztalásait azonban az előadás után

pótolja a néző, mert a leggyengébb dramatizálás is felkelti a közönség érdeklődését az író iránt — többek között ez a tévé-folytatások utáni könyveladási és könyvtári statisztika tanulsága.

A szatmári előadás mindenekelőtt gördülékeny, kerek, eszközeiben takarékos munka, amelyhez Szatmári Ágnes jellemző és funkcionális jelzett díszleteivel pontosan annyit ad, amennyi az olvasóélmény felkeltéséhez keretként szükséges. A többségükben korrekt alakítások közül kiemelkedik néhány élményt nyújtó színészi munka: elsősorban Elekes Emma riadtan büszke, szemérmesen szenvedő, légius Timéája s (a második szereposztásban) a fiatal Kovács Lenke keserű, elszánt Athalie-ja. Tóth-Páll Miklós oldott játékával nem ördögi intrikust formált Krisztyán Tódorból, hanem érdekesen modern, cinikus nyeglét, majdhogynem hippit. Török István a nyers rámenősséget emelte ki az eredeti tökefelhalmozás korára jellemző primitív kapitalista: Brazovics alakjából, kerülvén az egzotikus és patológikus megoldásokat. Brazovicsné szerepében Nagy Iza elsősorban a parvenü vonások karikírozta, Tarnóci Emília pedig a megtört, elkínzott öreg cselédasszonyét. Nyiredy Pirokska, mint Teréza mama, kemény, szívós, de emberséges valódi embert állított elénk; a figura programszerű társadalmunkivültségének sodró szenvedélyével a szerep maradt adós, nem ő. Bálint Márta Noémije is

friss, eleven, nem édeskés alak; sikerül Elekes Timeájának ellenpólusává lennie. Bán Anna Athalie-je is a helyén van, illúziókeltő, de tartózkodó; óvakodik az elszabadult, vak szenvedélytől, amely Athalie tetteit magyarázza, egyetértésben Kovács Adám rendezésének szándékosan realista, visszafogott, letompított hangvételével. A másik Timea, Bartis Ildikó különös, keleties szépségével és fájdalmasan nyílt naivságával fedi a „bolond török lány” figuráját. Egészen mást ad, mint Elekes, de jól.

Egy Aranyember-előadás azonban Timár Mihályon áll és bukik. Timár nem jellegzetes romantikus hős, sőt, joggal mondhatnánk: az ellenkezője. Nem dalia, hanem szorgálatban dolgozó technikus és, értelmiségi, aki a nagy szerencsébe csöppenne, mint nagyfokos is, óvatosan, mérlegelve, érdeke és nem máltósága szerint cselekszik. S főként győtrődő, véltlen-vétkező, meghasonlott ember. Egyszóval anti-hős, Kovács Adám földönjáró szemléletét, a romantika külső sallangjaitól megtisztított mai közelítését az Aranyemberhez elsősorban egy intellektuális színész igazolta volna a főszerepben. Diószeghy Iván pedig verbó romantikus alkat, aki ideális volt a Nem élhetek muzsikaszó nélkül fékezhetetlen Balázsában, de Timár Mihályban csak megadással s kissé feszengve túri a temperamentumára vetett gyepel. Jelenléte szereposztási tévedés, nem szereposztási kényszermegoldás, mert került volna a társulatnál jó, sőt, ideális Timár Mihály is, ha a nagy előadás szándékával mertek volna az Aranyemberhez nyúlni, és nem ültek volna fel a dramatizálás vulgariáló kisszerűségének.

HALÁSZ ANNA

JÓKAI-DRAMATIZÁLÁS A SZATMÁRI SZÍNHÁZBAN

igényesség közt nem lehet tartós szakadék. A műsorpolitikai énhasadás következményei visszaütnek például hazai dramairodalmunk — egyébként biztató — fejlődésére is: az olcsó darabokhoz és olcsó előadásokhoz szokatlanul nézőtér sérti az író, aki parnasszusi fölényrel néz le a nézőtérre... A példákat sorolhatnánk.

Jó irányba tapogatózik az a színház, amely a „közönségfogást” főként a közismert és közkedvelt klasszikus prózairodalom színpadravitelével szorgalmazza a frívol, semmitmondó importbőhözát és operett egyeduralma helyett. Ilyen összefüggésben csakis üdvözölhetjük Szatmaron az

tások, a vázlaísterőség leszámításával is megragadja a nézőt a kedvelt regényhős megjelenése egy kedvelt színész képében. S tán a színészeket is vonzza a már-már abszurd feladat, hogy a dramatizálásban menthetetlenül elsorvadt figurát a maguk erejéből töltsék meg élettel. Ha olyan köztiszteletben álló példákat veszünk nagytölcence alá, mint a Piscator-féle Háború és béke, vagy a Gabriel Arout-féle Bűn és bűnhődés, azok is ugyanebben a szervi bajban szenvednek. Révész Pál Jókai-feldolgozása azonban az elkerülhetetlen túl is felületes.

Tán nem is az a baj, hogy a dramatizáló képregényszínterületen old-